

EROTSKO U FOLKLORU SLOVENA

zbornik radova

Priredio Dejan Ajdačić

Beograd
2000.

Marta Bjeletić

Poljska građa u časopisu *Anthropophyteia*

Pored obimnog korpusa južnoslovenskih tekstova iz domena narodnog stvaralaštva sa opscenom tematikom, na stranicama Krausovog časopisa *Anthropophyteia* (1904-1913) pojavljuje se i građa iz ostalih slovenskih (ali i drugih evropskih) jezika, među kojima su ruski i poljski najzastupljeniji.

Poljska narodna opscena tradicija predstavljena je u svojoj svojoj raznovrsnosti. U četiri broja časopisa objavljene su: priče, pesme, male folklorne forme i jezička građa. Svi prilozi (sem erotskih pesama iz XVIII veka koje je zapisao V. Hnatjuk) potiču iz beležnice sakupljača i zapisivača Blinkjeviča (B. Blinkiewicz).

Ovde ćemo dati detaljniji pregled onog dela poljske građe koji se može podvesti pod erotsko narodno stvaralaštvo.

a) Priče

Prozno stvaralaštvo predstavljeno je sa 95 erotskih priča (*Anthrop.* 6, 1909, 276-343), 24 skatološke priče (*Anthrop.* 8, 1911, 332-348) i 5 erotskih priča o demonima (*Anthrop.* 9, 1912, 424-428).

Među 95 erotskih priča izdvaja se 49 dužih, narativno razvijenih priča, dok su ostalo kratke priče, vrlo bliske vicu. U njima se javljaju poznati i rašireni motivi:

- muž se vraća kući i zatiče dete začeto i rođeno za vreme njegovog odsustva: *Dete od leda* (*Dziecko z lodu*);

- nevinna nevesta otkriva se kao seksualno veoma iskusna: *Jastuk* (*Poduszka*); fabulativni element kad nevesta u toku

prve bračne noći stavlja jastuk ispod leđa (jer je to svima odgovaralo) srećemo i u našoj priči: *Našli momci nevine devojke*¹;

- nevesta strahuje od prve bračne noći da bi na kraju postala nezajzljiva: *Skrovište (Schowanko), Podvezica (Podwiazka)*. Nezasitost neveste ogleda se u njenoj želji da spoji sva tri polna organa svog muža (pošto joj je on, da bi je umirio, prethodno rekao da ima mali, srednji i veliki). Ovaj element sižea nalazimo i u našoj priči: *Hoće da veže sva tri ujedno*.

- iskorišćavanje neiskusne devojke: *Glačalo (Gładzidełko)*;

- mladić strahuje od odnosa sa ženom: *Guščija glava (Gęsi łeb)*. Priča ima razvijenu radnju. Mladić je dosađivao svojoj rođaci i ona je, da bi ga se otarasila, stavila među noge guščiju glavu. Povređeni mladić se toliko nahvatao straha od ženskog polnog organa da nije smeo prići ni svojoj ženi kad su ga konačno na silu oženili. Ovaj motiv, sa malom modifikacijom (rođaka stavlja štukina usta) srećemo i u našoj priči: *Oće pička, ujesti!*.

- muškarac iskorišćava devojku ali biva kažnjen za svoje nedelo: *Stidljiva (Nieśmiała)*. Devojka se žali duhovniku da joj je sluga nešto strašno uradio, ali ne sme da kaže šta. On u tome vidi priliku da se i sam okoristi, pa joj postavlja razna pitanja istovremeno demonstrirajući ono što je pita. Kad devojka i posle obavljenog polnog čina kaže da nije to u pitanju, duhovnik biva iznenađen. Neočekivan obrt nastaje kad devojka na kraju priznaje da ju je sluga zarazio gadnom bolešću. Ova priča ima svoj pandan u našoj priči: *Dockan kazala*.

- roditelji primoravaju kćer na polni odnos iz koristoljublja: *Izrađivač pukovnika (Wyrabiacz pułkowników)*;

- devojku hvale da je dobra, jer su svi koji su je imali bili njom zadovoljni: *Dobra preporuka (Dobra rekomendacja)*. Ovaj motiv se sreće i u našoj priči: *Dobra je devojka*.

U velikom broju priča glavni akteri su duhovna lica. Otkrivaju se nedozvoljeni odnosi i radnje visokih crkvenih dos-

¹ Komparativni srpskohrvatski materijal uzet je iz zbirke *Mrsne priče, Erotska, sodomijska i skatološka narodna proza*, Beograd 1984, koja predstavlja izbor iz srpskohrvatskog materijala objavljenog u časopisu *Anthropophyteia* 1-IX, 1904-1912, u okviru ciklusa: "Južnoslovenska narodna predaja koja se odnosi na polni život, priče".

tojanstvenika, monahinja, đakona: *Posvećenje (Wyświęcenie)* - đakon je uhvatio arhijereja u ljubavnoj igri sa monahinjom, *Sveće (Świece)* - monahinje su zatrudnele i rodile jer su se samozadovoljavale svećama načinjenim od sperme mornara, *Slikar u manastiru (Malarz w klasztorze)* - monahinja je održavala odnose sa manastirskim slikarom, *Duša (Dusza)* - đaci su videli kako katihetu noću posećuju ženski posetioci; ističe se seksualna potencija sveštenih lica: *Od početka (Da capo)* - ovde se govori o ženi čijim seksualnim zahtevima može da udovolji jedino kaluđer, a ovaj motiv se javlja i u našoj priči: *Udovica varala jepce*; izvrgava se ruglu licemerje i duhovnika i vernika: *Pismo pape Simplicija I frankonskim nevestama (List papieża Symplicjusza I do niewiast frankońskich)*.

Nekoliko priča za temu ima narodne obrade biblijskih motiva: *Prvorodni greh (Grzech pierworodny)*, *Stvaranje Eve (Stworzenie Ewy)* - prvi motiv obrađen je i u našoj priči: *Kako je Adam izjebao prvi put Evu*, a drugi u priči: *Otkuda ljudima kurać a ženama pićka*.

Hrišćanske elemente sadrže i priče o demonima: *Mora (Zmora)*, *Vampir (Upiór)*, *Đavo (Djabeł)*, čija je tema seksualno opštenje između ljudi i nestvarnih bića, uzrokovano raznim razlozima.

U velikom broju priča kao junaci se pojavljuju Jevreji. Oni su obično predmet podsmeha: *Rabinova brada (Broda rabina)*, oni su ti koji bivaju nasamareni: *Skupa jaja (Drogie jajka)*, pripisuje im se izražena sklonost prema seksu: *Jevrejke i Mojsije (Żydówki i Mojżesz)* - Jevrejke su se žalile Mojsiju na težak porođaj i tražile da i ženama bude dato da rađaju lako kao životinje; Mojsije im je rekao da i to može biti ako se, poput životinja, budu parile jednom ili dvaput godišnje; ne zna se da je i jedna Jevrejka tu mogućnost iskoristila; *Jevrejsko odmah (Żydowskie zaraz)*. Čest je i motiv preobraćanja Jevrejke u hrišćansku veru: *Kršćenje i obrezivanje (Chrzest i obrzezanie)* - zavoleli su se poljski mladić i jevrejska devojka i dogovarali se ko će u čiju veru da pređe, pa su zaključili da je bolje da se ona pokrsti nego da se on obreže; posle "pokršćavanja" tj. seksualnog čina, Jevrejka je uzviknula: "Kako je divno biti hrišćanka!"; *Preobraćanje Jevrejke (Nawracanie Żydówki)* - i u ovoj

priči se pokrštavanje poistovećuje sa seksualnim činom; sveštenik kori mladića zbog seksualnog opštenja sa Jevrejkom, a on se pravda da je hteo da je pokrsti.

Srazmerno su česte priče čiji su akteri pripadnici vojničkog staleža: vojnici, oficiri, pukovnici: *Lepo vaspitanje (Nauka grzeczności)*, *Sir (Ser)*, *Bleda gospođica (Blada panna)*. S pojavom likova Jevreja i vojnika u tradicionalnu narodnu priču prodiru elementi više, varoške kulture. Menja se i oblik priče (pre svega kad su njeni junaci - vojna lica). Naracija se gubi, siže se svodi na vic i šaljivu repliku, efekat smešnog postiže se upotrebom opscenog rečnika (izbor leksike je uslovljen izborom likova ili, možda, obratno - biraju se određeni likovi upravo radi toga da bi mogla biti prezentirana opscena leksika).

Pored priča u kojima se variraju više ili manje poznati motivi, ima i onih čija komičnost počiva na semantičkim i leksičkim dvosmislenostima, nesporazumu i nerazumevanju: *Poskupljenje jaja (Zdrożenie jaj)*, *Deljenje karata (Dawanie kart)*, *Ulaz otpozadi (Wchód z tyłu)*, *Konjički sport (Sport konny)*, *Kokoške i jaja (Kury i jajka)*, *Dug[ov]i i kratki (Długi i krótki)*, *Latinska deklinacija (Deklinacja łacińska)*. I kod ovakvih priča nailazimo na isti tip dosetke u poljskom i srpskohrvatskom materijalu: *Za dame (Dla dam)* - oficir je pogrešno ušao u ženski toalet, pa ga upozoravaju da je to WC za dame, a on, pokazujući na svoj već otkopčan šlic, kaže: "Pa i to je za dame" - prema našoj priči: *Što je za žene*; *Crno i belo (Czarne i białe)* - oficiri pitaju gospođicu kako to da ima tako bele grudi, a ona odgovara da je to zato što ih nikad ne izlaže suncu; na to jedan od njih kaže: "Pa i moj kurac je stalno u gaćama, a crn je kao đavo" - prema našoj priči: *Muda*; *Haljina i pantalone (Suknia i spodnie)* - mladić pita devojkicu šta bi uradila kad bi videla haljinu kako leži na zemlji, na šta ona odgovara: "Ja bih podigla haljinu." "A ja bih spustio pantalone". - prema našoj priči: *Gaće i košulja*. U ovim pričama se često pojavljuju Jevreji, Nemci, Rusi čiji nepravilan izgovor ili pogrešno razumevanje dovodi do komičnog efekta, kao i u našoj priči: *Ne razumije Srbin hrvatski*.

Izvestan broj tekstova odlikuje se jezikom koji se u pogledu leksike, stila i sintakse udaljava od narodnog. Takvi tek-

stovi predstavljaju prave literarne forme: *Treće zvonce* (Trzeci dzwonek), *Pismo pape Simplicija I frankonskim nevestama* (List papeży Symplicjusza I do niewiaśc frankońskich), *Posvećenje* (Wyświęcenie). U njima se o seksualnom odnosu i polnim organima govori preneseno, slikovito, pa čak i poetično (tako se npr. u poslednjoj priči delovi ženskog tela upoređuju sa Libanskim gorama i Getsimanskom baštom). Ali i u autentičnim narodnim pričama takođe dolazi do supstituisanja naziva polnog akta i polnih organa. Naravno, izbor simbola je ovde nešto drugačiji. U razmatranom korpusu polni odnos je predstavljen kao: prženje krofni: *Krofne* (Pączki) i gladenje mačke: *Kako gladiti mačka* (Jak głaskać kota). Ženski polni organ upoređuje se sa pirozima i zemičkama: *Sakupljač priloga* (Kwestarz) ili sa bradom: *Rabinova brada* (Broda rabina). Najviše simbola ima za muški polni organ, od kojih se najčešće pominju kobasica i jaja: *Žderonja* (Żarłok), *Topla kiša* (Ciepły deszcz), *Veran pas* (Wierny pies). Kao simboli se još javljaju klas i zrna: *Sakupljač priloga* (Kwestarz), dvadeset prvi prst: *Skrovište* (Schowanko), đavolov rep: *Kupatilo* (Łażnia).

b) Pesme

Iz oblasti poetskog stvaralaštva objavljene su erotske i skatološke kratke, jednostavne pesme (*śpiewki*): 25 (*Anthrop.* 6, 352-356), 14 (*Anthrop.* 8, 374-377), 31 (*Anthrop.* 9, 459-465); erotske i skatološke duže pesme (*wiersze*): 5 (*Anthrop.* 6, 357-359), 4 (*Anthrop.* 7, 1910, 359-365); fragmenti pesama (*ucinki*): 18 (*Anthrop.* 6, 362-364) i šaljive skatološke pesme (*Anthrop.* 8, 427-429).

Među kratkim erotskim pesmama preovlađuju poskočice: *krakowiak*, *oberek*, *kujawiak*. U njima se najčešće javlja motiv neveštog mladoženje, nestrpljive udavače, razuzdane devojke. Često je upravo devojka inicijator seksualnog odnosa (ona poziva mladića, ona mu se nudi). Devojka preti mladiću da ga neće hteti ako nije dobar ljubavnik. Ali ponekad neće da mu se poda pre svadbe. Ponekad strahuje od neželjenih posledica. Muškarci su u poskočicama obično izvrgnuti poruzi (ne mogu da se dosete šta se od njih očekuje, impotentni su, lišeni atributa muškosti). Neke od ovih pesama predstavlja-

ju parodije drugih lirskih vrsta (npr. koledarskih pesama) ili opštepoznatih pesama.

U objavljenim fragmentima takođe nailazimo na motive iz poskočica: devojka se nečka pre svadbe, muškarac se žali na svoju nesposobnost, devojka uživa u seksu. Često ovi odlomci imaju formu uzrečica ili čak poslovice.

I u dužim pesmama srećemo poznate motive: o nestrpljivoj udavači: *Svetovna mazurska pesma (Pieśń świecka mazurska)* - devojka želi da doživi ono isto što je Eva doživela sa Adamom; dete otkriva preljubu jednog od roditelja: *Dečje pitanje (Pytanie dziecka)*; devojka se podaje mladiću praveći se sve vreme da ga odbija: *Devojčurkov flert (Miłośćki podlotka)*. U *Svetovnoj pesmi neženja (Pieśń światowa kawalerska)* prepoznamo model izneverene ljubavi².

Interesantno je da se i u erotskim pesmama, kao i u pričama, pominju Jevreji, opet kao predmet poruge.

I u pesmama se nazivi genitalija supstituišu. Pored najraširenijeg simbola: kobasica i jaja, muški polni organ predstavlja se i kao: čekić, crvena kapica, puška, mlečnica (gljiva), kolac, a ženski polni organ kao: vrana, rupa³. U velikom broju pesama, međutim, genitalije se nazivaju svojim pravim imenom (vidi dalje u tekstu).

U erotskim pesmama, i kraćim i dužim, efekat smešnog često se postiže korišćenjem postupka neočekivanog završetka reči. Izgovori se početni slog reči koji bi, rimujući se sa prethodnim stihom, trebalo da se nastavi tako da se dobije opscena reč, ali se to ne dogodi, već se pesma produžava drugačije.

c) Male folklorne forme

Ova oblast folklornog stvaralaštva zastupljena je erotskim i skatološkim porugama, kletvama itd. (*Anthrop.* 8, 294-298); erotskim i skatološkim poslovicama i uzrečicama (*Anthrop.* 8, 384-387); erotskim i skatološkim zagonetkama (*Anthrop.* 8, 395-397; *Anthrop.* 9, 490-491).

² O tome više vidi: Dobrosława Węzowicz-Ziółkowska, *Miłość ludowa*, Wrocław 1991, 114-117.

³ O simbolici genitalija u poljskoj erotskoj narodnoj poeziji vidi: op. cit. 161-165.

Kao ilustraciju navodimo sledeće primere iz objavljenog poljskog materijala.

Među porugama su najčešći uvredljivi nazivi:

a) za muškarce: *bik* (*byk*); *jajara* (*jajón*); *kurac* (*chuj*, *kurek*, *kuška*, *kutas*); *kurvar* (*kurwiarz*); *obrezak* (*obrzynek*) - za Jevrejina;

b) za žene: *kurva* (*kurwa*, *łachudra*); *soldatuša* (*wiaruśnica*); *popišulja* (*siksa*) - za jevrejsku devojkicu;

c) zajednički: *pizda* (*pizda*).

Kletve: *Da ti se nikad ne digne!* (*Żeby ci nigdy nie stanął!*).

Poslovice: *Lepa devojka je vredna greha.* (*Ładna dziewczyna warta grzechu.*); *Ako kuja ne da, ni pas neće uzeti.* (*Jak suczka nie da, to i piesek nie weźmie.*); *Tord je koren, ni sekirom ga ne može odseći.* (*Twardy korzeń, ze siekierą nie urąbić.*).

Uzrečice: *Stao mu kao motka.* (*Stanął mu, jak drąg.*); *Stoji mu da se može vedro okačiti.* (*Stoi mu, że można wiadro zawiesić.*); *Tako je dugačak, da do srca dopire.* (*Taki długi, że pod serce dostanie.*).

Zagonetke:

*Niže pasa, više kolena,
Ima rupa u koju se bude.*
(*džep*)

(*Niżej pasa, wyżej kolan,
jest tam dziura, co w nią kołą.*)
(*kieszeń*)

*Između dva duba,
Visi torba s jajima.*
(*mošnica*)

(*Między dwoma dębami
wisi torba z jajami.*)
(*worek jądrowy*)

d) Jezička građa

Iz jezičke građe objavljeni su: zbirka erotskih i skatoloških reči (*Anthrop.* 8, 28-34); erotska i skatološka prezimena (*Anthrop.* 8, 292-294); natpisi na nužnicima (*Anthrop.* 8, 426-427).

Iz zbirke reči, ilustracije radi, izdvojili smo nazive za muški i ženski polni organ. Pored prepoznatljivih naziva kao što su: *kurek*, *kuras*, *pica*, *piczka*, *pizda*, javljaju se i sledeći:

a) za muški polni organ: *malj* (*bijak*), *bratac* (*braciszek*), *kurac* (*chuj*), *kobasica* (*kiełbasa*), *koren* (*korzeń*), *samostrel* (*kusza*), *kićanka* (*kutas*), *rep* (*ogon*), *prst bez kosti* (*palec bez kostki*), *dvadeset prvi prst* (*dwudziesty pierwszy palec*), *prut* (*patyk*), *zmaj* (*smok*);

b) za ženski polni organ: *jama*, *sobičak* (*ciupa*), *kožuuh* (*kożuszek*), *mačka* (*kot*), *mlada* (*młoda pani*), *pirog* (*pieróg*).

Prezimena: *Dupa*, *Dupejko*, *Dupek*, *Jebut*, *Kutas*.

Poljska građa objavljena u časopisu *Anthropophyteia* i izborom i obimom reprezentuje poljsko narodno stvaralaštvo sa erotskom tematikom. Ona predstavlja značajan izvor za proučavanje poljskog folklora, ali i relevantan materijal za šira, komparativna istraživanja slovenskog folklora.